PICTURA PE LEMN DIN SECOLUL AL XVII-LEA DE LA STOLNICENI PRĂJESCU

NUŞA SUHAR

Pe teritoriul comunei Stolniceni-Prăjescu, jud. Iaşi, în vechiul cimitir al fostului sat Purcileşti, se află biserica de lemn „Naşterea Maicii Domnului", monument de arhitectură din secolul al XVIII-lea, valoros nu atît prin forma sa arhitecturală, cît prin bunurile mobile pe care le adăposteşte. Satul Purcileşti este menţionat, pentru prima dată, la 10 ianuarie 1429, cînd Alexandru cel Bun, întăreşte lui Crăciun Purcelescu acest sat, „unde este casa lui şi jumătate din moşia sa"[1].

Despre actuala biserică, ridicată probabil pe locul uneia mai vechi, la 1758, se ştie că a fost refăcută între anii 1888—1889[2].

De semnalat aici, pentru studiu şi cercetare, pictura pe lemn care prezintă elemente caracteristice ce o încadrează în timp în veacul al XVII-lea. Este rodul efervescenţei creaţiei artistice a secolului, cînd din varietatea orientărilor se disting elemente tradiţionale alături de cele noi (elemente de influenţă renascentistă sau barocă).

Pictura pe lemn de aici este rodul unei „şcoli" care continuă linia tradiţională a veacului al XVI-lea, lucru evident prin modul de tratare plastică a întregului iconostas, prin accente predominant grafice, specifice şi uneori cu tendinţa de redare a volumelor, acest ultim element încadrîndu-se în reprezentările artistice ale secolului al XVII-lea.

Se pare că actualul iconostas a fost comandat sau a aparţinut unui alt spaţiu decît celui prezent. Poalele de icoană, uşile împărăteşti, icoanele praznicare, apostolii şi profeţii aparţin, evident, secolului al XVII-lea, afirmaţia bazată pe analiza elementelor de tehnică, reprezentare plastică, tip de ornament, organizare etc.

Datarea exactă a execuţiei picturii nu este posibilă datorită faptului că pe nici una dintre aceste icoane nu se află o inscripţie în acest sens; singurele datate sînt cele patru icoane împărăteşti realizate mult mai tîrziu, la 1806.

Privite în ansamblu, scenele pictate se încadrează în seria reprezentărilor similare de la monumentele de secolul al XVII-lea din zonă (Şcheia, Jigoreni ş.a.). Pictura este caracterizată prin compoziţie plană, rareori pe două sau trei registre (Înălţarea lui Isus), reprezentări bidimensionale, alături de tendinţa de redare a volumelor, linii grafice puternice.

Din punct de vedere cromatic, într-o gamă restrînsă, sînt variate tonuri de roşu-cinabru (vermillon), ocru-brun, verde-pămîntiu (folosit pentru fond).

Redusă la un raport cromatic, întreaga pictură este un acord complementar (roşu-verde) punctat de tonuri neutre ce îl susţin. Supunîndu-se unor rigori de perspectivă cromatică, culorile, ca şi accentele grafice, sînt aplicate „ton pe ton" în straturi puţine. Este pus în evidenţă permanent roşul-cinabrul care dă viaţă tuturor reprezentărilor. Acelaşi acord cromatic urmăreşte motivul decorativ de pe stîlpişori, rame, arce.

---

[1] *Documente privind Istoria României veac. XIV—XV, A, Moldova*, p. 74, doc. 85.
[2] *Anuarul Administraţiei Casei Bisericii*, Bucureşti, 1909, p. 367.

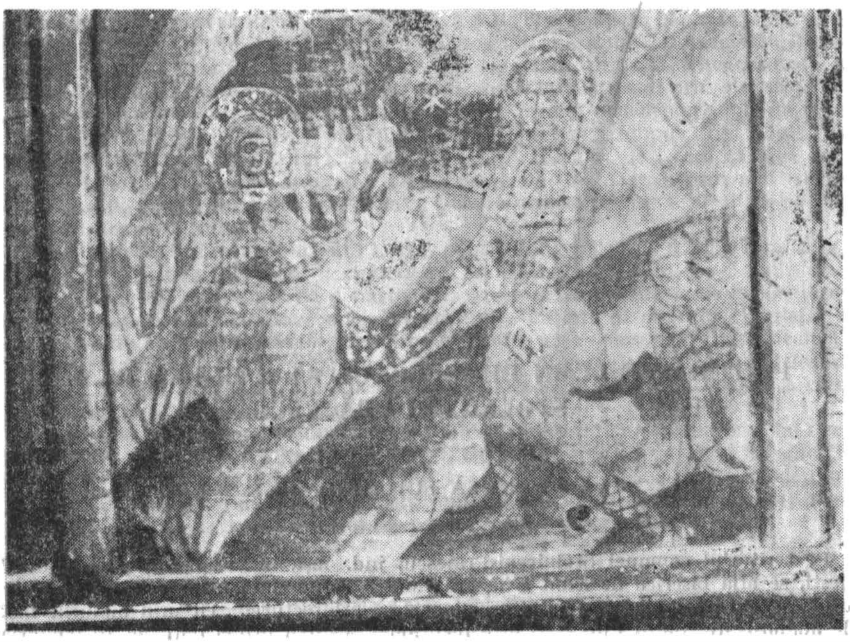

Fig. 1 — Icoana „Nasterea Domnului"

Fig. 2 — Icoana „Bunavestire"

Fig. 3 — Icoana „Învierea lui Isus“

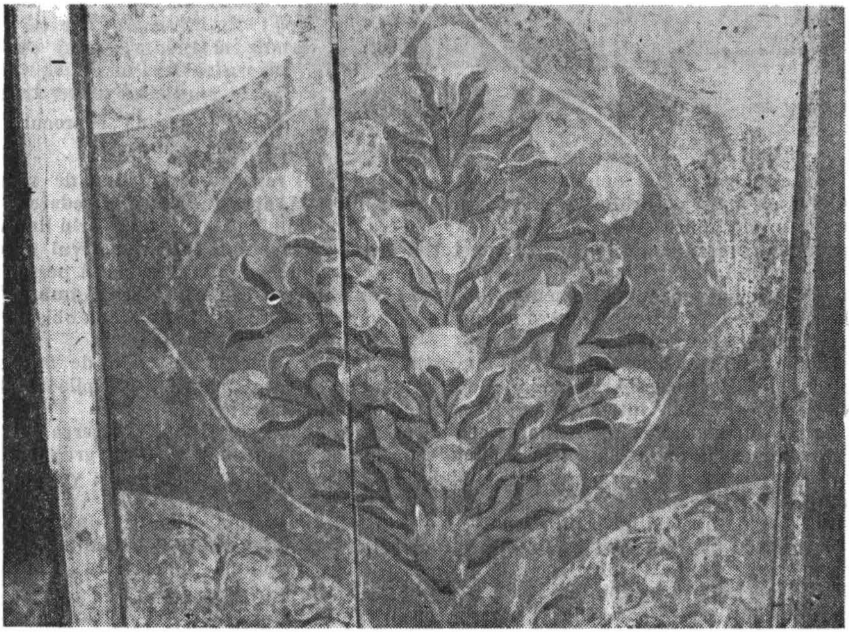

Fig. 4 — Poală de icoană

Fig. 5 — Icoana „Prorocul David"

Fantezia meșterului anonim depășește uneori cadrul restrîns al modulul de reprezentare. Astfel, în afara decorului cu arhitectură convențională, apar încercări de redare a peisajului, un exemplu în acest sens fiind icoana „Nașterea Domnului" (Fig. 1), unde prin linii diagonale, ondulate, sînt sugerate dealuri cu vegetație săracă, ce repetă ca formă motivul decorativ de pe poalele de icoană (laleaua și garoafa). Simplitatea liniei, numărul redus al personajelor conferă picturii un aspect monumental (se remarcă atitudinea calmă a Mariei, îmbrăcată în maforion roșu, în fața pruncului Isus, atitudine care ne duce cu gîndul la o scenă obișnuită din viața de familie).

Remarcabil reprezentată este „Bunavestire" (Fig. 2) unde pe un fundal de arhitectură convențională se detașează Arhanghelul Gavriil, în veșmînt roșu-cinabru, cu aripile tratate decorativ, cu brun și alb, într-o atitudine sugerînd avîntul mișcării.

Ieșind din cadrul compozițiilor statice, convenționale, este scena „Învierea lui Isus" (Fig. 3), compusă pe două diagonale subliniate de mișcarea personajelor (vezi grupul apostolilor-stînga). Deosebit de frumoase sînt sublinierile grafice „ton pe ton", de pe veșmîntul lui Isus (alb) și mandorală.

La icoanele apostolilor separate între ele prin stîlpișori simpli ce susțin un arc în plincîntru, decorat cu motivul lalelei, se remarcă încercarea de diferențiere a fizionomiilor. Se folosesc aceleași linii simple (brun) ce urmăresc contururile elementelor de portret, cu sublinieri grafice „ton pe ton" la veșminte.

Grupul de icoane reprezentînd profeții, cu inscripții în slavonă, vădesc aceeași preocupare pentru echilibrul liniei și culorii. Elementele decorative sînt puține; fețele personajelor sînt tratate conform tipologiei iconografice tradiționale.

Se distinge icoana reprezentindu-l pe „David“ (Fig. 4) caracterizată prin forța de expresie a liniilor portretului (barba și mustățile sînt tratate cu alb cenușiu, pus în tușe mici, valorate fin pe fondul brun).

Panourile suport ale picturilor sint din lemn de tei, dintr-un singur blat cu dimensiuni aproximativ egale (32/31 cm.), icoanele fiind separate prin stilpișori simpli. Pe fața panourilor s-a aplicat un strat de grund subțire pe care a fost pensulat un alt strat intermediar vermilion. Lipsesc ornamentele aurite, în relief, ca element decorativ folosindu-se laleaua stilizată, pictată cu tempera pe stilpișori și rame.

Poalele de icoană (Fig. 5) au aceleași elemente decorative, încadrate într-un romb. Pictura nu pare să fi suferit intervenții ulterioare.

Icoanele sînt, sub aspectul conservării, într-o stare generală bună, exceptînd unele exfolieri parțiale, de mici dimensiuni, ce afectează stratul de culoare și, uneori, suportul pictural pînă la lemn.

Din scurta prezentare de mai sus s-au putut desprinde cîteva concluzii privind pictura pe lemn de la Stolniceni-Prăjescu, de aici și necesitatea unei cercetări mai ample care să o pună în valoare, cu atit mai mult, cu cît starea generală relativ bună în care se prezintă pictura este în măsură să ofere rezultate pozitive în cadrul acțiunii de conservare și restaurare.

LA PEINTURE SUR BOIS DU XVII-ème SIÈCLE DE STOLNICENI PRĂJESCU

Résumé

On decrit la peinture de l'Iconostase de l'église „La Naissance de la Vièrge“ de Stolniceni Prăjescu-dép. de Iassy.

Le styl de la peinture apparient au XVII-ème siècle (l'influence de la Renaissance et du Baroque) en continuant de la tradition du XVI-ème siècle et prouvant l'existence et la continuité d' une école autochotone de peinture réligieuse.

Ils sont représentatifs l'équilibre compositionnel, la chromatique réduite aux accords primaire (rouge et vert) la charactèr prépondérant grafique et la décoratif réduit aux motifs végétals peints sur la structure de l' Iconostase, qui confère a la peinture de Stolniceni Prăjescu une certe valeur artistique.